

Узагальнений звіт за результатами анкетування учнів 1–3 гімназійних класів щодо обізнаності та досвіду зіткнення з проявами насильства і булінгу в рамках проєкту «Безпечне коло: почути, зрозуміти, захистити»

У межах вивчення психологічного клімату та стану безпечного освітнього середовища проведено анкетування учнів 1–3 гімназійних класів з метою визначення рівня обізнаності дітей щодо понять «насильство» і «булінг», виявлення досвіду зіткнення з проявами цькування в реальному та віртуальному середовищі, з'ясування ставлення учнів до проблеми та визначення потреб у профілактичній роботі.

У дослідженні взяли участь 224 учні віком 9–13 років, зокрема:

- 1 гімназійний клас — 74 учні;
- 2 гімназійний клас — 61 учень;
- 3 гімназійний клас — 89 учнів.

За результатами трьох анкетувань простежується високий рівень обізнаності учнів щодо проблеми насильства та булінгу, водночас виявлено окремі тривожні тенденції, які потребують уваги педагогічного колективу та соціально-психологічної служби.

1. Обізнаність учнів щодо насильства та булінгу

Переважає більшість опитаних знають значення понять «насильство» та «булінг». За зведеними результатами:

- 97,3% учнів обізнані з поняттям «насильство»;
- 99,1% знають, що таке булінг;
- 80,8% знають про законодавство України, яке захищає дітей від булінгу.

Проте 37,9% респондентів вагаються з відповіддю щодо наявності насильства у шкільному середовищі. Це може свідчити про недостатнє розуміння окремих форм насильства, складність розпізнавання психологічного тиску та небажання відкрито говорити про проблемні ситуації.

Понад половина учнів не замислювалася над тим, чи достатньо дорослі допомагають дітям, які зазнають цькування (59–64,9% у різних класах). Це питання потребує додаткового обговорення з учнівством, зокрема щодо можливостей отримання допомоги та механізмів захисту.

2. Досвід учнів щодо проявів насильства та булінгу

Результати опитування засвідчили наявність випадків принижень серед учнів. У 2-х класах про такий досвід повідомили 14,8% опитаних, у 3-х — 24,7%. Отже, серед учнів цих двох паралелей відповідний показник становить орієнтовно 20,7%.

Найчастіше діти повідомляли про прояви психологічного тиску, словесні образи, глузування та використання образливих прізвиськ. У 2-х класах переважав моральний тиск (14,3%), у 3-х — моральний тиск (19,8%), словесні образи (17,2%), глузування (16,6%) та прізвиська (15,9%). У 3-х класах досвід цькування в соціальних мережах зазначили 17,9% учнів, у 2-х — 14%. Зведений показник для цих двох паралелей становить близько 16,3%. Серед проявів кібербулінгу діти називали моральний тиск, погрози та поширення інформації. Окремої уваги заслуговує той факт, що 26,3% учнів 2-х класів знають про випадки кібербулінгу серед своїх друзів. Це свідчить про актуальність проблеми безпеки дітей у цифровому середовищі.

3. Характеристика проявів булінгу та чинників ризику

За відповідями учнів, найчастіше ініціаторами цькування виступають однолітки, групи однолітків та старшокласники. У першому класі частіше називали старшокласників (33,3%) та групи старшокласників (28,1%), у другому і третьому — однолітків та групи однолітків (25,8–33,8%), а також старшокласників та їхні групи. У всіх трьох класах переважає думка, що агресорами частіше є хлопці: відповідні показники становлять 73,9–82,4%. Серед основних причин, через які діти можуть ставати об'єктами цькування, респонденти назвали:

- зовнішній вигляд — 19,1–24,6%;

- фізичні обмеження — 13,5–16,8%;
- особливості поведінки — 13,9–19,1%;
- нездатність захистити себе — 16,9–20,2%.

У відповідях учнів 2–3 класів також визначено місця, де найчастіше можуть відбуватися прояви булінгу: шкільні коридори (28,3–31,6%), туалети (24,9–32,1%), територія за школою (19,8–24,3%), вулиця біля школи (11,3%). Ці результати вказують на необхідність посилення профілактичної роботи та уваги дорослих до взаємодії учнів у місцях, де контроль з боку педагогів є обмеженим.

4. Поведінка учнів та звернення по допомогу

Позитивним результатом є те, що більшість учнів не повідомляють про особистий досвід цькування. Зокрема, у 2-х класах 59,4% опитаних зазначили, що не зазнавали знущань і тому не зверталися по допомогу.

Водночас результати свідчать про недостатню активність частини дітей у пошуку підтримки. Серед тих, хто звертався по допомогу, учні називали:

- класних керівників та вчителів — 8,7–9,8%;
- батьків — 7,6–8,7%;
- друзів — 2,9–7,6%.

У першому класі 83,8% учнів вважають, що вчителі намагаються припиняти конфліктні ситуації, і лише 5,4% зазначили, що педагоги не звертають уваги на такі випадки. Отже, важливо й надалі формувати в дітей довіру до дорослих, розуміння того, до кого можна звернутися в разі небезпеки, та впевненість у тому, що їх почують і підтримають.

5. Безпека в інтернеті та профілактика кібербулінгу

Результати опитування учнів 2–3 класів засвідчили достатньо високий рівень обізнаності щодо правил безпечного користування інтернетом:

- 94–98,2% знають правила безпечної поведінки в мережі;
 - 61,2% учнів 3-х класів обговорюють питання користування соціальними мережами вдома;
 - 62,7% зазначили, що батьки цікавляться їхньою онлайн-активністю;
 - 40,3–50,9% виявили бажання більше дізнатися про способи захисту від кібербулінгу.
- 35,1% учнів 2-х класів зазначили недостатню зацікавленість батьків їхньою онлайн-діяльністю, а 38,6% повідомили, що вдома недостатньо обговорюють питання соціальних мереж. Це підтверджує необхідність продовження роботи з формування цифрової грамотності учнів та залучення батьків до питань безпеки дітей в інтернеті.

6. Очікування учнів щодо покращення психологічного клімату

Відповіді учнів усіх трьох класів засвідчили спільне прагнення до доброзичливого, справедливого та безпечного шкільного середовища.

Серед найважливіших умов покращення стосунків у гімназії діти визначили:

- взаємне позитивне ставлення та повагу — 22,5–27,3%;
- більше спільних заходів і можливостей для спілкування — 13,9–19,7%;
- справедливе й однакове ставлення вчителів до всіх учнів — 14,9–18%;
- припинення образ старших учнів щодо молодших — 14,9–21,4%.

Ці відповіді демонструють, що для дітей важливими є не лише формальні правила поведінки, а й атмосфера прийняття, підтримки, взаємоповаги та відчуття власної значущості в колективі.

7. Узагальнений висновок

Проведене анкетування 224 учнів 1–3 гімназійних класів Львівської гімназії «Євшан» засвідчило достатньо високий рівень обізнаності дітей щодо понять «наси́льство» та «бу́лінг» (97,3% і 99,1% відповідно). 80,8% респондентів знають про законодавчий захист дітей від булінгу.

Однак результати виявили наявність проблемних ситуацій у міжособистісній взаємодії: серед учнів 2–3 класів близько 20,7% повідомили про досвід принижень, а 16,3% — про випадки цькування в соціальних мережах. Майже 38% усіх опитаних вагаються щодо наявності насильства у шкільному середовищі, що вказує на потребу поглиблення знань про його форми та способи розпізнавання.

Серед основних чинників ризику учні визначають зовнішні особливості, поведінку, фізичні обмеження та нездатність захистити себе. Водночас відповіді демонструють недостатню готовність частини дітей звертатися по допомогу до дорослих. Позитивним є те, що учні чітко формулюють власні очікування щодо безпечного освітнього середовища: взаємоповагу, доброзичливе спілкування, справедливе ставлення педагогів та відсутність принижень з боку старших учнів.

Отже, результати анкетування підтверджують необхідність системної, послідовної та вікововідповідної роботи з профілактики булінгу й насильства. Особливу увагу слід зосередити на формуванні навичок ненасильницької комунікації, емпатії, толерантного ставлення до індивідуальних відмінностей, уміння розпізнавати психологічний тиск, конструктивно розв'язувати конфлікти та звертатися по допомогу. Важливим напрямом залишається посилення взаємодії учнів, педагогів і батьків у створенні психологічно безпечного освітнього простору.

проведене анкетування дало гімназії можливість не лише оцінити рівень обізнаності учнів щодо проблеми булінгу та насильства, а й побачити реальну картину міжособистісних взаємин у дитячому середовищі.

Виявивши проблемні зони (поширені прояви принижень, психологічного тиску та кібербулінгу), побачивши потенційні ризики (з'ясували, де найчастіше виникають конфліктні ситуації та які чинники можуть провокувати цькування), почувши голос учнів (дізналися, чого дітям бракує для комфортного спілкування, підтримки та відчуття безпеки), оцінивши рівень довіри до дорослих (з'ясували, до кого діти звертаються по допомогу та наскільки готові говорити про проблеми), ми визначили напрями подальшої роботи: планування профілактичних занять, тренінгів, індивідуальної роботи та взаємодії з батьками.

8. Рекомендації за результатами дослідження

Соціально-психологічній службі:

1. Розробити та реалізувати цикл занять для учнів 1–3 класів з розпізнавання різних форм насильства, булінгу та кібербулінгу.
2. Провести тренінги з розвитку емпатії, емоційної саморегуляції, толерантності та навичок конструктивного спілкування.
3. Організувати індивідуальну роботу з учнями, які повідомили про досвід принижень або цькування, а також із дітьми, схильними до агресивної поведінки.
4. Проводити профілактичні заняття з формування навичок самозахисту та безпечної поведінки в цифровому середовищі.
5. Забезпечити подальший моніторинг психологічного клімату в класних колективах.

Класним керівникам:

1. Посилити увагу до взаємин між учнями, особливо у місцях, визначених дітьми як потенційно небезпечні.
2. Проводити класні години, спрямовані на формування культури взаємоповаги та відповідальності за власну поведінку.
3. Сприяти формуванню довірливих стосунків, за яких учні не боятимуться повідомляти про випадки цькування.

Батькам:

1. Приділяти більше уваги емоційному стану дітей та їхнім взаєминам з однолітками.
2. Обговорювати питання безпечної поведінки в інтернеті та цікавитися онлайн-активністю дітей.
3. Формувати атмосферу довіри, у якій дитина може відкрито розповісти про проблеми та розраховувати на підтримку.